

Helyismereti Könyvtárosok IX. Országos Tanácskozása

Vác, 2002. július 17–19.

A Helyismereti Könyvtárosok Szervezete tájékoztató füzetének beköszöntőjében a szekció elnöke, Mándli Gyula a következőket írta: „Amikor 1994-ben Vácott megalakítottuk a Helyismereti Könyvtárosok Szervezetét, bíztunk benne, hogy eredményes és sikeres lesz tevékenységünk. Ma már bátran kijelenthetjük, hogy az elmúlt évek nem teltek hiába. Tagságunk létszáma folyamatosan növekedett, országos tanácskozásainkról a résztvevők kellemes emlékekkel és hasznos tapasztalatokkal térhettek haza. Ezért is külön öröm számunkra, hogy nyolc év után újra városunkban üdvözölhetjük kollégáinkat, barátainkat”.

Csak megerősíteni tudom ezt, bár a véletlen folytán eddig még nem volt szerencsém részt venni egyetlen tanácskozáson sem, de tapasztaltam, hogy minden évben „hangos” volt a szakma a helyismereti könyvtárosok jó hangulatú, színvonalas tanácskozásának hírértől. Nem volt ez másképpen az idén sem: a megszokott igényességgel összeállított szakmai és a hagyományosan nívós, egyszersmind kellemes ún. kiegészítő programok részesei lehettünk mind a száznegyven (a regisztrációs lista szerint).

A hagyományokhoz tartozik az is, hogy a tanácskozást a két MKE-szervezet, a Helyismereti Könyvtárosok Szervezete és a Bibliográfiai Szekció rendszerint közösen rendezi, szakmailag és emberileg egymáshoz igen közel álló két társaság lévén.

Nagy ívű szakmai programot álmodtak a rendezők, melyet a három nap alatt valóra is váltottak. Ismét a házigazdát idézem: „A számítástechnika fejlődését a helyismereti gyűjtemények és a helytörténeti könyvtárosok sem hagyhatják figyelmen kívül. Ezért is választottuk a konferencia egyik vezető témájának az új dokumentumtípusok megjelenését a helyismereti gyűjteményekben. Jelezni szeretnénk a világnak, hogy bár a múlttal foglalkozunk, nem a múltban élünk.”

Bényei Miklós nyitó előadása nem kevesebbre vállalkozott, mint a helyismereti tevékenység fejlődési trendjeinek meghatározására itt és most, a XXI. század elején. A globalitás és lokalitás kettős követelményrendszerében vázolta a könyvtárak, azon belül a helyismereti, helytörténeti munka számára adott lehetőségeket. *Berke Barnabásné* a helyismereti elektronikus gyűjtemények működésének külföldi tapasztalatairól, valamint a hazai elektronikus kötelezpéldány-helyzet bizonyos jogi tisztázatlanságairól szolt. Ide sorolnám még *Kokas Károlynak* a harmadik napon tartott, bátorító hangvételű előadását is a digitalizálás szerényebb feltételek közötti megindításának szükségességéről. Ezeket a megalapozó jellegű előadásokat azután az egyes könyvtárakban főlhalmozódott konkrét tapasztalatok, nehézségek, dilemmák bemutatása egészítette ki: *Mándli Gyula* a váci Katona Lajos Könyvtár, *Gerber György* a Pest Megyei Könyvtár, *Takáts Béla* a Versegly Ferenc Megyei Könyvtár helyismereti tevékenységének újdonságairól és gondjairól beszélt.

Külön hangsúlyt kapott a háromnapos tanácskozáson belül a regionalitás (talán éppen mint az előzőekben felvázolt globalitás és lokalitás közötti kategória), a határon átívelő együttműködés szükségessége. *Biczák Péter* Pest megye könyvtárainak a szlovákiai közkönyvtárakkal kiépített, egyre gazdagodó munkakapcsolatáról, *Zsok Gizella* révkomáromi könyvtárigazgató a „Vág–Duna–Ipoly eurorégió” helyismereti adatbázis-építésének lehetőségeiről szolt. A tanácskozásra meghívott számos határon túli kolléga is bemutatta intézménye tevékenységét.

A hagyományoknak megfelelően a tanácskozás résztvevői most sem feledkeztek el megemlékezni jeles elődeikről. Laki-Lukács László *Slezsák Imréről*, az edelényi Járási, majd Városi Könyvtár volt igazgatójáról, Gáncsné Nagy Erzsébet *Mónus Imréről*, a győri Megyei Könyvtár igazgatóhelyetteséről, korábbi szak szervezeti könyvtárigazgatóról, Fodor Béla pedig *Kelényi Béla Ottó*ról, a FSZEK Budapest Gyűjteményének egykori vezetőjéről mondott megindítóan szép méltatást.

A Helyismereti Szervezet önazonosság-tudatának erősítését szolgálta a kezdetekre való visszaemlékezés: ennek kapcsán köszöntötték az 1994-es születésüknél bábáskodó *Győri Erzsébetet* és (a jelen nem lévő) *Kiss Lászlót*; valamint a „felcseperedésükben” oly nagy szerepet vállaló kedves, angliai *Elizabeth Melrose* asszonyt. A történetüket átfogó teljes időszak (ami valami különös időszámítás folytán mégis 10 évet jelent) eseményeit, eredményeit pedig hangulatos kiállításban foglalták össze, ezt a Városi Könyvtárban rendezett baráti találkozó keretében *Ambrus Zoltán*, az MKE elnöke nyitotta meg.

A bőséges szellemi muníció mellé, amit a tanácskozás nyújtott, úgy hiszem, minden résztvevő elraktározta a szívébe-lelkébe a váci városnéző séták vagy a Dunakanyar-kirándulás felejthetetlen pillanatait éppúgy, mint a vendéglátó kollégák barátságos mosolyát, figyelmes gondoskodását.

Bartos Éva

Helyismereti adatbázis-építés: Vág–Duna–Ipoly Eurorégió

Elsőként szeretném röviden bemutatni könyvtárunkat, a révkomáromi Duna menti Könyvtárat. Könyvtárunk közművelődési könyvtár, melynek hatásköré a komáromi járásra terjed ki, illetve városi könyvtárként is funkcionál. Állományunk nagysága 160 ezer könyvtári egység, melyhez egy 40 ezres történelmi gyűjtemény is kapcsolódik. Olvasóink száma 5000 körül mozog.

Komárom művelődéstörténetében jelentős szerepet játszottak az itt működő könyvtárak. A közművelődési könyvtár alapjait a város szülötte, Kultsár István író, újságíró, színházigazgató tette le. Nevéhez fűződik Mikes Kelemen Törökországi leveleinek első megjelentetése Szombathelyen, kiadója volt a Hazai Tudósítások c. folyóiratnak, öt éven keresztül igazgatója a pesti magyar szintársulatnak, valamint egyik szorgalmazója a Magyar Tudományos Akadémia felállításának.

Végrendeletében négyezer kötetet adományozott a vármegyének, többek között azzal a kitételrel, hogy szolgálja a város és a megye valamennyi lakosát. Mindez 1831-ben, ha rövid időre is, de megvalósult. Kultsár halála után özvegye még ezer kötetet adományozott a vármegyének. Az adományozott könyvek görög, latin, német és magyar nyelvűek voltak, és a teológia, jog, medicina, esztétika, filozófia, pszichológia tárgyköreivel foglalkoztak. Az állományt a vármegye házában helyezték el, részint a megye levéltárában, részint a megyeháza folyosóján.

A nehézségek ellenére az állomány fokozatosan bővült a megye alkalmankénti pénzügyi támogatásával, valamint több magánszemély adománya révén. A legjelentősebb adományozók közé tartozott a komáromi születésű Ghyczy Kálmán, a későbbi magyar pénzügyminiszter vagy a szintén komáromi születésű id. Szinyei József bibliográfus, aki pesti működése idején gyakran postázott könyvcsomagokat a könyvtár számára. A 20. század elejére az állomány különböző egyesületek, szervezetek és a városi népkönyvtár, valamint a Jókai Mór Múzeumi Egyesület gyűjteményével bővült. A két világháború közötti időszakban kevés a könyvtárról szóló feljegyzés. A második világháború után az állomány raktározása következtében (padlások, pincék, a járás települései, Esztergom, Debrecen) kisebb károk keletkeztek a gyűjteményben. A turócszentmártoni Szlovák Nemzeti Könyvtár másodpéldányokat vitt el az állományból, amelyekre azonban nem tartott igényt közülük, azokat visszajuttatta Komáromba.

A 40 ezres történelmi gyűjtemény jelentős részét alkotja a helyismereti rész, amely főként a komáromi nyomdákban kiadott műveket, aprónyomtatványokat tartalmaz. Ennek feltárását tulajdonképpen ebben az esztendőben kezdjük meg. Fő feladatunk, hogy egy, a valóságot tükröző leltárkönyvet készítsünk. Segítséget ebben az Alapy Gyula (20. század eleje) által készített katalógusok, illetve a II. világháború után keletkezett dokumentáció nyújt majd. Természetesen az alapinformáció maga a könyvállomány, amely jelenleg a révkomáromi múzeum – új nevén Magyar Kultúra és Duna-mente Múzeuma – főépületében (volt Kulturpalota) van elhelyezve. Elrendezése inkább raktárszerű: nincs sem nyelvi, sem téma szerinti csoportosítás.

Ha minden akarat egységes lesz, akkor talán sikerül majd az állománynak megfelelőbb elhelyezést találni a városközpont egyik műemléki jellegű épületében. Ehhez képviselői támogatás és természetesen pénzügyi háttér is kell. A jó szándék egyelőre érzékelhető a képviselőink részéről, reméljük, ez majd sokat jelent terünk megvalósítási szakaszában is.

Képviselőket említettem, s az ő szerepük – mivel új – némi magyarázatra szorul. Arról van szó, hogy a Nemzeti Tanács 2001-ben jóváhagyta a megyarendszerről (= önkormányzati kerületekről) szóló törvényeket. Ezzel párhuzamosan 2002. április 1-jétől a járási könyvtárak az állami fenntartótól átkerültek a megye önkormányzatához. Ezt Nyitra megyében az 51 választott képviselő és a megyei elnök alkotja. Közülük 31 a Magyar Koalíció Pártjának színeiben indult. A képviselő-testület tagjai közül megválasztott megyei alelnök komáromi.

Mármost el kell mondanom, hogy reményeket fűzünk az új rendszerhez és a fenntartóhoz. S nem is indokolatlanul, mert máris megvan az első eredménye. A könyvtárak új alapítóleveleinek jóváhagyásakor ugyanis a miénkbe belekerült az eurorégiós feladatkör is. Ez pedig azt jelenti, hogy a régió valamennyi könyvtárának koordinációs központjaként működhetünk.

Könyvtárunk már sok mindent szervezett ezen a területen, de sokat segít majd a további munkában, hogy a megye képviselő-testülete hivatalosan is elismeri tevékenységünket.

A Vág–Duna–Ipoly eurorégió alapításának időpontja 1999 nyara, amikor Komárom-Esztergom és Pest megye, valamint a nyitrai kerület legmagasabb rangú képviselői aláírták az együttműködési szerződést. Persze már ennek megkötése előtt is adott volt az együttműködés, például közös kulturális rendezvények szervezésében, fesztiválok rendezésében. Ma már egyre nagyobb hangsúlyt kap a vállalkozók együttműködése: erre jó példa a Hídverő Napokon belül megvalósuló idegenforgalmi vásár és kiállítás.

Könyvtárunk az adott lehetőséget kihasználva több rendezvényt, találkozót szervezett az eurorégió égisze alatt.

Állandó együttműködő partnerünk a komáromi Jókai Mór Városi Könyvtár és a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár, állandó támogatónk pedig a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Nemzeti Kulturális Alapprogram, Szlovákiában meg a Nyitott Társadalomért Alapítvány és a Kulturális Minisztérium.

A 2000. esztendőben a Jókai-évforduló alkalmából két rendezvény is határmenti együttműködéssel valósult meg. Az egyik egy Jókai műveltségi vetélkedő volt középiskolásaink számára. Együttműködő partnerünk a komáromi Jókai Könyvtár volt. A másik rendezvény a Jókai Mór nyári olvasótábor, melyet a járásbeli Martos községben tartottunk meg. Résztevők egész Szlovákiából és Komárom-Esztergom megyéből jöttek, ugyanis a különböző Jókai-vetélkedők nyertesei voltak a tábor résztvevői.

A 2000. esztendő őszén a tatabányai József Attila Megyei Könyvtárral együttműködve, a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával az őszi Könyvtári Napok keretén belül megszerveztük a Vág–Duna–Ipoly eurorégió könyvtárosainak találkozóját. A révkomáromi kétnapos találkozó résztvevői Szlovákiából a komáromi, érsekújvári, lévai és vágsellyei járások könyvtárosai, Magyarországról pedig Komárom-Esztergom és Pest megyei könyvtárosok, valamint a győri megyei könyvtár munkatársai voltak. A bemutatkozó előadásokon kívül szó volt a magyarországi Könyvtári Intézet munkájáról, a pályázati lehetőségekről, a somorjai Bibliotheca Hungaricáról, az érsekújvári Kaláka magánkönyvtárról, valamint a dunaszerdahelyi Csallóközi Könyvtár bibliográfiai munkájáról is.

A 2001. esztendő feladatai közé tartozott alapadatbázis készítése az eurorégió három közigazgatási egységében működő megyei és városi könyvtárak szolgáltatásairól, állományáról. Valamennyi jelentős könyvtár elküldte az adatbázisba a szükséges információkat, melyekért hálás köszönet. Könyvtárunk elkészítette a híres személyiségek Nyitra megye regionális könyvtárai által összeállított évfordulónaptárát.

A helyismereti dolgok iránti érdeklődés egyre nagyobb a régióban. Az iskolai tantervek, szakköri munkák mutatják számunkra az irányt. Igény van a régió jelentősebb műemlékeinek feldolgozására is, akár idegenforgalmi, akár történelemtanítási szempontból. Kollégánóm jelenleg a komáromi régió zeneművészetben jeles személyiségeivel foglalkozik. Bizonyára értékes lenne ez a munka az eurorégióra vonatkoztatva is és kibővítve az emlékhelyek felsorolásával. Jelentős a cikkek, brosrák, kiadványok gyűjteménye a régió személyiségeiről. Valószínűleg hasznos lenne, ha esetleg egy közös kis folyóiratot indítanánk a régióon belül. Kiadható lenne

akár rotációs rendszerben is: azaz mindig más könyvtár készítené el a következő számot.

Természetesen a közös adatbázis kialakításához meg kell majd határozni a módszertani hátteret, kiválasztani egy-egy könyvtárat a rész régiókban, amelyek vállalják az együttműködő szerepkört. Ennek az egységesítésnek a megbeszélésére szolgálna a következő meghívásunk. Folyó év októberében az érsekújvári járásbeli Csúz község kastélyában tartjuk a könyvtáros összejövetelt. Az egynapos találkozó helyet és időt ad arra, hogy pontosítsuk a közös módszert és az együttműködés feltételrendszerét. A találkozó pontos idejéről időben értesítjük majd a megyei könyvtárakat.

Végül röviden szólnék még arról, hogy a helyismereti gyűjteményünk milyen formában tud állományt bővíteni, újabb és régi kiadványokhoz hozzájutni. A legújabb kiadványok beszerzési módszere általában szponzorok segítségével történik, mivel a Szlovákiában érvényes kötelespéldány-törvény a regionális könyvtárak számára nem nyújt támogatást a régióban megjelenő könyvekhez való ingyenes hozzájutásra: csak az aprónyomtatványokat, folyóiratokat, évkönyveket kaphatjuk meg. Nagy szükség van tehát a jó kapcsolatokra, hiszen 1990 után a helyismereti kiadványok sora követte egymást. A korábbi időszakokban megjelent kiadványokra magángyűjtők, olvasóink segítségével tehetünk szert. Például most keressük a Jókai Napok (szlovákiai magyar amatőr színjátszó csoportok fesztiválja) aprónyomtatvány-anyagát: műsorfüzeteket, plakátokat és fesztiválújságokat. Ugyanis 2003-ban kerül sor 40. alkalommal a fesztiválra, s a szervező bizottság bizonyára szeretne majd egy kiállítással is megemlékezni az évfordulóról.

A helyismereti gyűjtemény anyagát zömmel eredeti példányban találhatjuk meg, de a kölcsön kapott kiadványok fénymásolatát is gyűjtjük. Gondolom, hasonló problémákkal küzdenek a magyarországi könyvtárak is. Ezért mindig hasznos, hogy tapasztalatokat cserélhetünk. Sajnos, a turócszentmártoni Szlovák Nemzeti Könyvtár az utóbbi 4-5 évben nem végzett módszertani munkát. A tavalyi esztendőben újraszerveződött az osztály, terveik kiválóak, és reméljük, a megvalósítás is sikeres lesz, hiszen a kezdetek igen reménykeltőek.

Zsok Gizella